

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

-

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

-

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

-

Muut huomiot

-

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutkinnan ja poliisitutkinnan osalta

On perusteltua, että myös esitutkinta ja poliisitutkinta sisällytetään jatkossa digipalvelulain soveltamisalaan. Tämä edistää palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja varmistaa, että myös nämä prosessit ovat saavutettavassa muodossa kaikille käyttäjille.

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

-

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

-

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

-

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

Esityksessä todetaan, että Suomi.fi-viesteihin sovelletaan digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain saavutettavuusvaatimuksia sekä muita palvelujen suunnitteluun ja ylläpitoon kohdistuvia laatuvaatimuksia. Nykyisten havaintojen ja käyttäjäpalautteiden perusteella on kuitenkin selvää, että digitaalisissa palveluissa esiintyy edelleen merkittäviä saavutettavuuspuutteita.

Digipalvelulain mahdollistama vetoaminen kohtuuttomaan rasitteeseen voi muodostaa esteen saavutettavuusvaatimusten toteuttamiselle erityisesti silloin, kun organisaatiolla ei ole tarvittavia valmiuksia tuottaa asiakirjoja saavutettavassa muodossa. Tämä riski korostuu tilanteissa, joissa organisaatio ottaa käyttöön Suomi.fi-palvelun ja hyödyntää sitä asiakirjojen toimittamiseen, vaikka toimitettavat asiakirjat eivät tosiasiallisesti täyttäisi saavutettavuusvaatimuksia lain edellyttämällä tavalla.

Tällöin haavoittuvassa asemassa ovat etenkin näkövammaiset käyttäjät, joiden mahdollisuus asioida itsenäisesti vaarantuu, mikäli asiakirjoja ei ole laadittu saavutettavuusvaatimukset huomioon ottaen. Tyypillinen esimerkki saavutettavuudeltaan puutteellisesta asiakirjasta on skannattu tiedosto, joka on käytännössä kuva, eikä siten ruudunlukijalla tulkittavissa. Tällaiset esteet muodostavat merkittävän riskin yhdenvertaiselle tiedonsaannille ja sähköiselle asioinnille.

Suomi.fi -palvelun itsenäinen käyttö voi olla myös haastavaa tai mahdotonta eri tavalla vaikeasti liikuntavammaisille ihmisille, joiden kyky fyysisesti käyttää laitteita on rajoittunut ja esimerkiksi pienten ikonien ja tarkkuutta vaativien klikkausten tekeminen vaikeaa. Myös esimerkiksi kirjautumiseen ja tunnistautumiseen liittyvät aikarajat ovat haastavia eri tavoin fyysisesti vammaisille ihmisille, joilla laitteen käyttö itsenäisesti tai apuvälinein on hidasta.

Muut huomiot

Esityksestä ei käy suoraan ilmi, miten jatkossa on tarkoitus järjestää henkilölle määrätyn edunvalvojan tai vahvistetun edunvalvontavaltuutetun oikeus ottaa vastaan hänen tehtävänsä kuuluvia viranomaisviestejä. Asia on syytä tarpeen tarkentaa esitykseen.

Mikäli verkkopankkitunnusten hankkiminen tai käyttö on käyttäjälle vaikeaa, tulisi tarjolla olla vaihtoehtoinen, helposti käyttöön otettavissa oleva sähköinen tunnistautumisväline. Esimerkiksi mobiilivarmenne on verrattain yksinkertainen ratkaisu. Sen käyttö voi kuitenkin johtaa siihen, että henkilö siirtyy automaattisesti sähköisten viranomaisviestien käyttäjäksi, vaikka tarkoitus olisi ollut käyttää mobiilivarmennetta vain yksittäisessä tilanteessa.

On tärkeää turvata oikeus jäädä digipalvelujen ulkopuolelle ja silti kyetä hoitamaan omat asiat itsenäisesti. Mikäli henkilön on jatkuvasti ilmoitettava uudelleen haluavansa viestit paperipostina, järjestelmä voi muodostua käytännössä ulossulkevaksi. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa paperiposti on voimassa vain määräajan ja sen jatkuminen edellyttää uutta erillistä ilmoitusta — vaikka tilanne ei olisi muuttunut.

Olisi perusteltua mahdollistaa pysyvä valinta paperipostin käytöstä, erityisesti ikääntyneille asiakkaille tai heille, jotka tosiasiaa vammansa tai sairautensa vuoksi sen tarvitsevat itsenäisen asioimisen ja osallisuuden mahdollistamiseksi. On kohtuutonta, että esimerkiksi 90-vuotias henkilö

ei voi ilmoittaa kertaalleen haluavansa jatkossakin kaikki viranomaisviestit paperisina ilman, että hänen on toistuvasti vahvistettava tätä päätöstä.

Myös YK:n vammaisyleissopimuksen artikla 21 muistuttaa, että sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen, että vammaiset henkilöt voivat käyttää oikeutta sanan- ja mielipiteenvapauteen, mukaan lukien vapaus etsiä, vastaanottaa ja välittää tietoja ja ajatuksia yhdenvertaisesti muiden kanssa sekä käyttäen kaikkia valitsemiaan tämän yleissopimuksen 2 artiklassa määriteltyjä viestintämuotoja, muun muassa:

--

b) hyväksymällä sen, että vammaiset henkilöt käyttävät virallisessa vuorovaikutuksessaan viittomakieliä, pistekirjoitusta, puhetta tukevaa ja korvaavaa viestintää sekä kaikkia muita valitsemiaan saavutettavia viestintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja, sekä helpottamalla näiden käyttöä;

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry